

TREBALL FINAL DE MÀSTER

El cinema a l'aula d'història.

**Una proposta per millorar la comprensió de
conceptes abstractes i promoure l'empatia**

Alumna: Arianna Malossi

Tutor: Iban Garcia-Borés Comas

Resum

Amb la metodologia de l'estudi de cas, s'ha portat a terme un treball d'innovació pedagògica a una classe d'història per a majors de 25 anys del CFA Francesc Layret, al barri de Ciutat Vella (Barcelona). L'objectiu de la intervenció didàctica és la millora de la comprensió de conceptes abstractes i el foment de l'empatia històrica amb la introducció de recursos audiovisuals en una classe de 3-4 persones. Durant dues sessions de 2 hores cada una, s'han tractat dos temes fonamentals per la història contemporània (les lluites pels drets civils de la comunitat afrodescendents als Estats Units als anys Seixanta i les protestes del maig del 1968 a França) fent servir documentals premiats i seleccionats amb criteri històric i pedagògic. La variable que no podia preveure ha sigut la no assistència a classe de la majoria dels alumnes, la qual cosa ha fet que els dies de la meua intervenció va assistir-hi només una persona, una senyora que ve per interès personal, sense la finalitat de presentar-se a les Proves d'Accés a la Universitat. Aquesta absència no ha impedit que la classe portada a terme fos profitosa per totes les parts.

Paraules clau

Nous materials, didàctica de la història, història contemporània, documental, educació d'adults, preparació per a les Proves d'Accés a la Universitat per a majors de 25/45 anys, conceptes abstractes, empatia.

Abstract

Applying the case study methodology, we carried out a pedagogical innovation project in the history class for over 25-years-old at the CFA Francesc Layret, in the Ciutat Vella district, in Barcelona. The aim of the didactic intervention was to improve the understanding of abstract concepts and improve historical

empathy with the introduction of audiovisual resources in a class of 3-4 people. During two sessions of 2 hours each, two fundamental topics of contemporary history have been discussed: the civil rights struggles of the Afro-descendant community in the United States in the 1960s and the protests of May 1968 in France, using award-winning documentaries selected with historical and pedagogical criteria. The strange variable that I could not foresee was the non-attendance of most of the students, which meant that during the days of my intervention only one person attended, a lady who comes for personal interest, without the purpose of being examined at the University Entrance Tests. This absence has not prevented the class carried out to be profitable for all parties.

Key Words

New materials in class, teaching of history, contemporary history, documentary, adults education, Preparation for University Entrance Tests for over 25/45 years old, abstract concepts, empathy.

Índex de continguts:

1. Introducció.....	5
1.1 Detecció de les necessitats/problemàtiques a resoldre.....	5
1.2 Justificació de la proposta d'innovació.....	6
2. Marc Teòric.....	7
3. Proposta de Recerca.....	10
3.1 Definició del problema.....	10
3.2 Pregunta d'investigació.....	10
3.3 Hipòtesis.....	11
3.4 Objectius.....	11
3.5 Disseny de la recerca.....	12
4. Intervenció Educativa.....	14
5. Mètode.....	15
5.1 Participants.....	16
5.2 Variables.....	16
5.3 Instruments de recollida de dades.....	17
5.4 Procediment/s.....	17
5.5 Metodologia usada per a l'anàlisi de les dades.....	18
6. Resultats.....	20
7. Discussió.....	20
8. Conclusions.....	21
9. Referències.....	23
10. Annexos.....	25

Índex de taules, gràfics i il·lustracions:

Il·lustració 1: Mapa conceptual.....	33
Il·lustració 2: Línia del temps.....	34
Il·lustració 3: Transcripció a mà de les respostes dictades.....	35

1. Introducció

1.1 Detecció de les necessitats/problemàtiques a resoldre

No és fàcil individuar una necessitat pedagògica, encara menys en un Centre de Formació d'Adults en una classe de 3-4 persones, que és la classe d'història per a la preparació a les PPAU per a majors de 25 i 45 anys. De fet, el PEC del centre Francesc Layret subratlla aquesta característica i vol respondre a la necessitat d'una pràctica formativa que conjugui totes les particularitats específiques: és a dir que sigui vàlid quant a intergeneracionalitat, interculturalitat i dificultats personals i socials de l'alumnat (CFA Francesc Layret, 2020, p. 3)

En una entrevista amb la meua mentora de pràctiques al centre ha sorgit la necessitat de treballar la comprensió dels conceptes abstractes per millorar l'estudi de la història i l'adquisició de categories històriques. Hem detectat com alguns termes i conceptes bàsics per a l'estudi de la disciplina històrica no són clars i que aquesta manca influeix en la comprensió i èxit de l'alumne al moment de l'avaluació.

Donat el problema general de comprensió lectora i tenint en consideració l'objectiu del curs, que és la preparació a les proves d'accés a la Universitat que té una durada de 7 mesos, puc capgirar aquesta manca i intentar transmetre aquest coneixement abstracte amb l'ús de recursos cinematogràfics per a un ensenyament de la història més eficaç, vivencial, proper i atractiu. El cinema és una eina molt eficaç per transformar un coneixement asèptic i teòric en un aprenentatge marcat en la memòria per les emocions i curiositats que els personatges o l'ambientació desperten en l'espectador, encara que per veure els resultats els estudis pedagògics demostren la necessitat d'esperar un mínim de 3 anys (Hernández, 2020 p. 13).

1.2 Justificació de la proposta d'innovació

Per desenvolupar una millora en l'aprenentatge dels conceptes abstractes de la història he implementat la introducció a l'aula de nous materials, específicament de material audiovisual en forma de documental. A través de la visió de trossos i segments d'algunes pel·lícules, cançons i entrevistes que apareixen a YouTube s'ha presentat un panorama de fonts diferents i estimulants per a l'estudi de la història com pel foment de l'empatia cap a temes del passat. El context on s'apliquen aquests recursos és una classe d'adults, generalment treballador, i que reprèn l'estudi després de molts anys d'haver-lo abandonat amb l'objectiu de millorar la seva situació laboral. Això fa que aquesta metodologia d'ensenyament sigui molt més apta per aquest context que altres propostes innovadores pensades per a edats més joves, com la gamificació i les activitats grupals.

La introducció d'aquest recurs pot ser una innovació educativa quant a aprenentatge vivencial. L'espectador podrà veure's reflectit amb la vida dels personatges i així fomentar la creativitat, l'esperit crític i l'educació emocional. (Departament d'Ensenyament 2017 p. 11). A més, com escriuen els autors de cinescola.info "El cinema potencia la reflexió, sensibilitza, pot fer prendre postures, formar-se opinions davant d'una història de vida" (Cinescola.info, presentació), un objectiu pedagògic compartit amb el nou currículum:

La presa de consciència dels desafiaments a què ens enfrontem en l'actualitat, així com la valoració crítica de les respostes que, al llarg de la història, s'han donat als reptes i problemes que han anat succeint-se, posa els i les joves en situació d'actuar ja en el present per garantir la sostenibilitat del planeta i el benestar de la humanitat en el futur. (Departament d'Ensenyament, 2017, p.1)

2. Marc Teòric

El marc teòric d'aquest treball es basa en les investigacions portades a terme per part de professionals de la pedagogia sobre la introducció del recurs cinematogràfic a l'aula, precisament a la classe d'història. En primer lloc, tot el material consultat coincideix en la necessitat d'invertir temps en l'educació visual als instituts: els autors comenten que les noves generacions experimenten una "bulímia" d'imatges que integren sense tenir cap mena de filtre i que les institucions no estan donant les eines per superar els continus reptes que la indústria cultural i de l'entreteniment proporciona quotidianament. Una de les responsabilitats del docent que treballa amb material audiovisual, doncs, podríem afirmar que és el de guiar la visió i portar endavant de forma transversal una educació audiovisual a l'aula. A banda d'això, els autors reconeixen molts avantatges en l'ús del cinema dins del currículum de ciències socials. Primer de tot, la relació entre història i cinema és un debat obert i molt productiu a l'acadèmia. D'una banda, els recents estudis culturals, han inclòs definitivament el cinema dins del ventall de les fonts històriques, per la seva característica d'expressar uns valors, uns missatges i una mentalitat que permeten que la pel·lícula sigui objecte portador de significat cultural propi d'un espai i d'un temps. Si abans l'única fiable i vertadera font històrica era el text escrit, considerant la imatge una mera descripció de la paraula impresa, ara la idea és reconèixer al cinema el seu grau d'objecte d'estudi digne de l'atenció de l'historiador (Martínez, 2013). Podem doncs entendre el cinema com una excel·lent font primària, si volem analitzar la pel·lícula com un producte d'una època amb una mentalitat i sovint amb uns interessos polítics i una útil font secundària si volem veure-la com una representació artística que tendeix a la versemblança (Ibars i López, 2006).

D'altra banda, el poder del cine en la didàctica a l'aula pot anar molt més enllà:

En lo que respecta a las representaciones de la historia que ofrece el cine son de valorar, en primer lugar, su fuerza visual y su poderosa sensación de realismo, así como su inmediatez al ser siempre las películas, incluidas las ambientadas en un pasado, conjugadas en presente. (...) El cine exige, además, una mirada totalizadora que muestra una realidad en su conjunto, sin la abstracta separación de niveles a que nos tienen acostumbrados los libros de historia. La economía, sociedad, religión, mentalidades y cultura material están indisolublemente unidas en la pantalla y han de ser representadas simultáneamente y sin permitirse ambigüedades. En el discurso de los historiadores basta obviar las lagunas de conocimiento, pero en el cine hay que mostrarlo todo, desde la vestimenta al calzado, desde el mobiliario a la gestualidad, y para ello no cabe en muchos casos más que la opción de interpretar y de inventar. (Martínez, 2013, p. 362-363).

També per Barrenetxea (2010), historiador especialitzat en les relacions entre cinema i història, el cinema té un enorme poder: té la capacitat màgica de captar l'atenció de l'espectador i fer-li viure la il·lusió de la identificació, gràcies a les seves tècniques. Convertir això en un aprenentatge vivencial i crític és la tasca del docent, encara que segons Bermúdez (2008) aquest recurs tecnològic no pot substituir en cap moment la classe magistral, ja que tots dos es complementen en dos nivells diferents: una de forma teòrica i l'altre com anàlisi d'una font secundària de manera interdisciplinària. A més, l'ús del cinema a l'aula pot servir, sempre segons Bermúdez (2008) per fomentar la participació activa de l'alumnat, trobant la forma de sortir del seu paper de receptor passiu i experimentant un aprenentatge crític i relacionat amb la seva experiència directa.

A banda d'això, autors com Colomer et al. (2022) alerten sobre la forta utilització dels recursos tecnològics quan aquests no es fan servir com una innovació didàctica sinó com una integració tecnològica acrítica a l'aula o, encara pitjor, com una adequació de la didàctica per a un alumnat desmotivats. Finalment, Ambròs i Breu (2007) destaquen la combinació fructuosa del cinema amb l'educació en valors: afirmen, de fet, que mirar una seqüència audiovisual

és un acte que comporta una sèrie de processos i mecanismes neuronals que faciliten la identificació i l'empatia. La idea és aprofitar aquesta il·lusió i trobar, gràcies a una selecció rigorosa, material amb contingut històric i cívic. Si entenem el cinema com un mirall de la societat, també podem entendre-ho com un altaveu d'uns valors i transmissor de models positius. És una tasca docent aquella d'encaminar i guiar els i les adolescents en el món dels productes audiovisuals i poder triar aquells que comparteixin els missatges que nosaltres volem transmetre.

Aquest poder pedagògic del cinema per a l'educació en valors es pot justificar plenament citant el nou decret 175/2022 on la competència ciutadana forma part de les competències clau. A més, l'ús del cinema a l'aula pot arribar a ser molt eficient per l'aprenentatge basat en situacions, ja que la pel·lícula sovint narra històries de vides i permet que l'aprenentatge sigui vivencial i proper a la realitat de l'alumne, o fins i tot, que les activitats siguin integrades dins d'una situació d'aprenentatge que tingui al centre la narrativa de la pel·lícula. De fet, el decret afirma que les situacions: "Plantegen un context concret, una realitat actual, passada o previsible en el futur, en forma de pregunta o problema, en sentit ampli, que cal comprendre, a la qual cal donar resposta o en la qual s'ha d'intervenir" (decret 175/2022, p. 456).

En conclusió, l'audiovisual a l'aula porta uns reptes que el docent haurà de superar amb una formació en comunicació audiovisual. Tanmateix, tots els autors reconeixen la gran potencialitat del recurs cinematogràfic per a millorar l'aprenentatge de la història, funcional per a afegir informació històrica a un tema, facilitar la participació de l'alumnat menys participatiu, entrenar l'esperit crític i la reinterpretació, treballar la memòria i la sensibilitat, transmetre nocions de valors i finalment, formar opinions i posicionar-se (Ambròs i Breu, 2007).

3. Proposta de Recerca

3.1 Definició del problema

El problema identificat a la classe d'història és la dificultat d'entendre i explicar conceptes abstractes com poden ser, per exemple, el liberalisme, el capitalisme o el racisme. Segons la meua anàlisi, aquesta dificultat ve, d'una banda, de la manca d'entrenament de capacitat lectora i, de l'altra, d'un allunyament de la realitat dels joves que no sigui a través de les xarxes socials. La meua proposta d'innovació és aquella d'introduir l'ús de material cinematogràfic a l'aula per a un ensenyament de la història més eficaç, vivencial, proper i atractiu. El cinema és una eina molt eficaç per transformar un coneixement asèptic i teòric en un aprenentatge marcat en la memòria per les emocions, ja que el cinema té la capacitat màgica de captar l'atenció de l'espectador i fer-li viure la il·lusió de la identificació gràcies a les seves tècniques (Barrenetxea, 2010). A més, com afirma Martínez (2013), el cine permet rebre moltes informacions històriques al mateix moment i de forma transversal, sense la separació típica dels llibres d'història. Per exemple, d'un fragment d'una pel·lícula podríem extreure informacions importants respecte a més d'un tema com per exemple l'economia, l'alimentació, la societat, la religió, la mentalitat, etc.

3.2 Pregunta d'investigació

De quina manera la introducció en dues sessions de material audiovisual a l'aula d'història per la preparació a les PPAU per a majors de 25 anys pot millorar la comprensió de conceptes abstractes i fomentar l'empatia històrica?

3.3 Hipòtesis

- Si els resultats del qüestionari revelen una major concisió i claredat a l'hora de descriure i relacionar fets i esdeveniments transversals, llavors el material audiovisual pot millorar la comprensió de conceptes abstractes.
- Si durant l'anàlisi de la metacognició els alumnes poden identificar el material audiovisual com una ajuda per l'aprenentatge, llavors aquest material pot millorar l'aprenentatge.
- Si els alumnes poden relacionar aquest aprenentatge amb sentiments i emocions, llavors aquest material promou l'empatia envers fets esdevinguts en el passat.
- Si els alumnes arriben a expressar opinions personals, llavors aquest material ajuda a desenvolupar una consciència ciutadana.

3.4 Objectius

- **Objectiu general:**

Comprovar que la introducció d'aquest nou material a l'aula pot millorar la comprensió conceptual dels fets històrics i promoure l'empatia.

- **Objectius específics**

- Treballar diferents eixos que apareixen a la pel·lícula de forma transversal, i no de forma separada els uns dels altres.
- Avaluar el grau de comprensió general d'un concepte abstracte treballat amb aquest material.
- Conèixer l'opinió dels alumnes respecte a l'ús d'aquesta metodologia relacionada amb la seva metacognició de l'aprenentatge.

- Sondejar la seva capacitat de relacionar-lo amb l'actualitat i d'expressar opinions.

3.5 Disseny de la recerca

El disseny de recerca consisteix en la introducció d'un nou material a l'aula (el documental audiovisual) per verificar la millora de la comprensió d'alguns conceptes abstractes de la classe de preparació a les PPAU per a majors de 25. Es tracta d'un disseny especial, ja que s'aplica a un grup classe compost per 3-4 persones.

La metodologia és aquella de la recerca aplicada amb disseny de tipus qualitatiu, en particular la investigació-acció, ja que l'objectiu és recercar i codificar una metodologia d'ensenyament amb material audiovisual que sigui senzilla, pràctica i repetible i que pugui aportar beneficis per l'alumnat. És una recerca particular (enfocada a un grup de persones específiques), descriptiva, heurística i inductiva, pel fet que els resultats obtinguts ens donen una explicació acceptable.

Per poder dur a terme aquesta recerca cal dedicar un apartat a la descripció del context específic on s'ha aplicat la intervenció didàctica, i consegüentment explicar tots els canvis determinats en les variables. La manera de fer-ho serà interactiva no seqüencial i preferentment descriptiva. El context és el d'una classe molt petita d'uns 3-4 estudiants. En concret, podem identificar dos alumnes amb una edat d'entre 25 i 35 amb la intenció de presentar-se a les PPAU a l'abril i una oient amb edat d'entre 75 i 85 anys. Per aquest tipus de recerca són molt rellevants els significats que els agents donen als seus pensaments i a les seves emocions, com també a les seves opinions i suggeriments per orientar el debat i les activitats. El disseny de la dinàmica consisteix en tres fases: una primera fase teòrica amb una breu classe magistral, una segona part de visualització del material

audiovisual seleccionat i per acabar, dirigir unes activitats de comprensió, de síntesi i d'avaluació. En específic, els temes pactats són les lluites pels drets civils de la comunitat afrodescendent als Estats Units als anys Seixanta i el maig francès del Seixanta-vuit. El material documental seleccionat és *I'm not your negro* (Peck, 2016) i *No Intenso Agora* (Moreira Salles, 2017), en forma de fragments més o menys llargs i de major interès, una entrevista inclosa en el documental *The Black Power Mixtape 1967–1975* (Olsson, 2011).

L'activitat de resum i síntesi és, en la primera sessió, la creació d'una línia del temps que comencés al segle XVI (amb el comerç triangular dels esclaus) i en la segona sessió un mapa conceptual amb les causes, les conseqüències i els protagonistes de les protestes del maig 68 a França. Com avaluació, es demana als alumnes que contestin un qüestionari sobre alguns conceptes abstractes a explicar, sobre la seva opinió personal respecte als fets, i en fi sobre la qualitat de la metodologia en l'aprenentatge, segons la seva autoregulació. El qüestionari ha estat pensat per posar en pràctica una forma de raonament pautat per explicar causes i conseqüències dels principals temes d'estudi. Donant la dificultat del repte, a cada pregunta s'han proporcionat unes paraules clau com *andamiatge* per ajudar a conduir el raonament cap a una resposta complexa.

4. Intervenció Educativa

Durant els dies 26 de febrer del 2024 i 4 de març del 2024 vaig portar a terme la meva intervenció didàctica, tractant dos temes del programa d'història per la preparació a les PPAU per majors de 25 anys: la lluita pels drets de la comunitat afroamericana als Estats Units durant els anys seixanta (26 de febrer) i el Maig del 68 a França (4 de març). Cada sessió va tenir una duració de 2 hores i vaig preparar la classe perquè fos organitzada de la següent manera: una part magistral amb PowerPoint pel que fa a l'explicació teòrica, una part dedicada a la visió dels fragments seleccionats dels documentals, una activitat de resum i síntesi i finalment una part d'aplicació dels coneixements contestant a un qüestionari amb preguntes obertes i pautades.

El problema que es va presentar i que no podia preveure, va ser la presència d'una sola alumna a les dues sessions. Aquesta persona és una senyora gran que no ha de preparar-se per a les PPAU i que ve per interès i plaer personal. Vaig poder portar a terme la meva intervenció didàctica, però pel que fa a la recollida de dades, aquesta persona no es va sentir capaç de contestar als qüestionaris, ja que, segons el que em va explicar, es considera incapaç d'expressar-se per la seva baixa escolarització i li costa molt escriure, redactar i expressar conceptes. Per aquesta raó, vam trobar l'acord de què em podria respondre a veu i jo escriuria les seves respostes, tal com me les deia ella. Finalment, vaig escriure les dades manualment, i les vaig transcriure en un full Word (Annex 2).

5. Mètode

La metodologia adoptada ha sigut aquella de la recerca aplicada amb un disseny qualitatiu, amb un enfocament particular en la investigació acció. L'objectiu principal és desenvolupar i codificar una metodologia d'ensenyament amb material audiovisual que sigui senzilla, pràctica, repetible i beneficiosa tant per als estudiants com per als professors. Aquesta recerca és particular, ja que depèn totalment de la particularitat d'aquest grup classe, descriptiva perquè es fa servir el mètode de l'estudi de cas, més proper a les ciències socials i, en últim lloc, heurística perquè pretén donar unes respostes inductives, més que quantitatives i empíriques.

La variable avaluable és la comprensió de conceptes abstractes i l'eficàcia del recurs audiovisual per desenvolupar l'empatia amb el contingut històric. Considerant que els objectius de la intervenció didàctica suposen avaluar el grau de comprensió general de conceptes abstractes, conèixer l'opinió dels alumnes respecte a l'ús d'aquesta metodologia i sondejar la seva capacitat de relacionar-ho amb l'actualitat, l'eina més efectiva per recollir dades era el qüestionari escrit amb respostes obertes i l'observació directa. Amb aquestes dades he tret unes conclusions sobre aquesta metodologia que són descriptives i particulars d'aquest cas específic. Les dades han sigut analitzades manualment sense l'ajuda de programari específic: les respostes escrites a mà de part meua en un full de paper han sigut transcrites en un document Word, subratllant els codis que s'han fet servir per demostrar les hipòtesis d'aquesta investigació.

5.1 Participants

El que més toca destacar és la realitat de la classe, ja que és una classe de només 3 persones, de les quals dues persones que es preparen per a les PPAU per a més grans de 25 anys i una oient, una persona major que ve per interès personal.

El context específic on s'ha portat a terme la recerca és un grup classe molt reduït i que no és representatiu de la realitat catalana, ja que la ràtio és molt baixa, l'assistència a les classes no és obligatòria i les notes de les avaluacions no fan mitjana per a les proves d'accés a la universitat.

5.2 Variables

Independents:

Introducció de material audiovisual a l'aula d'història.

Dependents:

- Els resultats respecte a l'assimilació de continguts històrics abstractes.
- Els resultats respecte a la relació d'aquests continguts amb el present.
- La motivació i la participació de l'alumnat.
- La convalidació de noves opinions o la consolidació de les opinions ja adquirides.

Estranyes:

- El funcionament de l'equip tècnic.
- La presència o absència dels alumnes a classe.

- La falta de motivació general per la matèria.
- Una diferent orientació política respecte al tema tractat.

Una de les variables estranyes que podia afectar els resultats de la investigació era, de fet, l'assistència a classe. Encara que generalment sempre va haver-hi dues o tres persones fixes i constant durant les hores d'història, amb l'apropar-se de les proves d'accès, he vist l'assistència a classe caure i això ha comportat que els dies de la meva intervenció a l'aula hi hagués només una persona, en concret, la persona gran.

5.3 Instruments de recollida de dades

L'observació

El qüestionari (sobre continguts, metacognició i empatia)

Debat – grup de discussió

5.4 Procediment

El disseny de la dinàmica va constar de 3 fases. Primer de tot, es va presentar el tema amb una breu classe magistral de la durada d'uns 30 minuts amb l'ajuda d'un PowerPoint amb moltes fotografies d'arxiu i famoses. Després, la idea era que, en la segona fase, es poguessin posar en pràctica els mateixos coneixements, conjuntament amb la visió de fragments de documentals relacionats amb les lluites pels drets civils de la comunitat afroamericana als Estats Units als anys seixanta i el Maig del 68 a França: en específic, el material seleccionat va ser *I'm not your negro* (Peck, 2016), *The Black Power Mixtape*

1967–1975 (Olsson, 2011) i *No intenso agora* (Moreira Salles, 2017) de la durada aproximadament d'uns 35-40 minuts de visió per classe. Després de la projecció, pel que fa a la tercera i última fase, en la sessió sobre les lluites pels drets civils de la comunitat afroamericana, vaig optar per la construcció d'una línia del temps com activitat conclusiva de la unitat, i en la segona sessió, centrada en el maig francès del 68, vam fer un mapa conceptual. Per la recollida de dades s'ha fet servir un qüestionari amb unes preguntes obertes sobre temes abstractes i un apartat dedicat a preguntes sobre l'opinió personal i el reconeixement de la utilitat del recurs audiovisual per la comprensió dels fets històrics i l'aprenentatge.

En aquest cas, com que només va venir a classe una persona, no vaig poder fer totes les activitats que havia pensat (proposar un debat a partir d'un fet d'actualitat i un resum per punts fet conjuntament) i això ha provocat que la meva anàlisi de dades sigui només descriptiva del punt de vista d'una persona. A l'hora de demanar d'omplir el qüestionari, com que les avaluacions no són obligatòries i com que la meva alumna ve només per interès personal em va contestar que no era capaç de respondre a les preguntes perquè, pel seu grau d'escolarització, no havia après mai a redactar i a expressar-se. Llavors, vam respondre conjuntament a les preguntes del qüestionari i mentre que ella parlava jo apuntava les seves respostes, intentant no influir o dirigir les seves idees.

5.5 Metodologia usada per a l'anàlisi de les dades

La pregunta d'investigació que m'he proposat és: "De quina manera la introducció en dues sessions de material audiovisual a l'aula d'història per la preparació a les PPAU per a majors de 25 anys pot millorar la comprensió de conceptes abstractes i fomentar l'empatia històrica?"

El disseny de recerca que he seleccionat és l'estudi de cas perquè era el més compatible amb la peculiaritat de l'aula on porto a terme la intervenció didàctica i amb la introducció d'aquest recurs. Considerant que els objectius específics suposen avaluar el grau de comprensió general de conceptes abstractes, conèixer l'opinió dels alumnes respecte a l'ús d'aquesta metodologia i sondejar la seva capacitat de relacionar-lo amb l'actualitat i expressar opinions, l'eina més efectiva per recollir dades és el qüestionari escrit amb respostes obertes i l'observació directa. La variable que no podia preveure i que s'ha manifestat ha sigut la presència a classe només d'una persona, que és una persona major que no ha de preparar-se per a les PPAU i que ve per interès personal. Pel que fa a la recollida de dades, doncs, aquesta persona no va poder respondre al qüestionari de la primera classe i no es va sentir capaç de contestar al qüestionari de la segona classe, ja que, em va explicar, es considera incapaç d'expressar-se i li costa molt escriure i redactar una resposta. Per aquesta raó, he recollit jo les dades amb aquesta persona fent les preguntes oralment he pogut apuntar algunes respostes tal com m'ho deia ella. Per això, les respostes estan escrites a mà i no estan redactades, però la persona que s'ha deixat avaluar m'ha donat el consentiment per redactar-les jo mateixa: el que faré serà traspasar les dades en format de text manualment, introduint les respostes de la meva alumna en un full Word. En últim lloc, donada la situació especial que es va crear a classe, amb només un component que no s'ha sentit amb capacitat de fer una petita "avaluació dels aprenentatges" la recerca pedagògica no pot donar resultats quantitatius, sinó que només qualitius i individualitzats. He intentat, un cop redactades les respostes, de trobar uns codis i subratllar els conceptes que es poden fer servir per treure conclusions.

6. Resultats

Les dades recollides venen del qüestionari lliurat al final de cada sessió i de l'observació directa. Els resultats obtinguts demostren que algun concepte abstracte clau ha pogut ser transmès a la meua estudiant de forma clara. Aquest codi ha sigut subratllat amb color **groc** mentre que les dades relatives a la creació d'una opinió han sigut subratllades amb color **verd** i les dades relatives a la millora didàctica del material audiovisual amb color **blau**.

L'annex 2 és la transcripció de les respostes donades per la meua alumna i subratllades per mi en funció de la resposta als diferents codis que he estat investigant.

7. Discussió

Els resultats aconseguits són positius respecte als 3 codis: primer de tot, amb les respostes de la meua estudiant he pogut demostrar que la transmissió de conceptes abstractes ha millorat amb el material audiovisual. A més, les respostes respecte a l'opinió personal demostren una sensibilització cap al tema i un enteniment que no necessiten més explicacions.

Per concloure: en una escala d'1 a 5 per valorar l'ús de material audiovisual per l'ensenyament-aprenentatge de la història, la meua alumna ho va valorar amb un 5, demostrant una valoració positiva d'aquesta metodologia didàctica.

8. Conclusions

Tornant al principi de la nostra investigació, d'alguna manera he trobat una resposta a la meua pregunta "De quina manera la introducció en dues sessions de material audiovisual a l'aula d'història per la preparació a les PPAU per a majors de 25 anys pot millorar la comprensió de conceptes abstractes i fomentar l'empatia històrica?".

Les hipòtesis que havia plantejat han sigut totes confirmades, no tant en el sentit quantitatiu com en el sentit qualitatiu de la recerca. La meua estudiant ha demostrat que:

- Els resultats del qüestionari revelen una major concisió i claredat a l'hora de descriure i relacionar fets i esdeveniments transversals: doncs el material audiovisual pot millorar la comprensió de conceptes abstractes.
- Els alumnes poden identificar el material audiovisual com una ajuda per l'aprenentatge: doncs aquest material pot millorar els resultats acadèmics.
- Els alumnes poden relacionar aquest aprenentatge amb sentiments i emocions: doncs aquest material promou l'empatia envers fets esdevinguts en el passat.
- Els alumnes arriben a expressar opinions personals: doncs aquest material ajuda a desenvolupar una consciència ciutadana.

Pel que fa als objectius, amb aquest recurs a l'aula s'han pogut treballar diferents eixos que apareixen a la pel·lícula de forma transversal (els personatges, les condicions socials, el context històric, el racisme i el suprematisme, etc.). De la mateixa forma, s'ha pogut avaluar el grau de comprensió general d'un concepte abstracte treballat amb aquest material, s'ha pogut conèixer l'opinió dels alumnes respecte a la introducció del documental a l'aula d'història i sondejar la seva capacitat d'expressar opinions personals i de relacionar-lo amb l'actualitat. D'aquesta manera, s'ha pogut demostrar que la introducció del material audiovisual a classe pot ser un gran aliat en l'ensenyança de la història per a persones adultes, ja que ajuda a fer que la informació quedi enregistrada en la

memòria amb més facilitat que amb la lectura, i permet tenir una idea d'una representació més o menys realista d'uns fets esdevinguts durant un determinat període històric i a més, ensenya a treballar amb les fonts, en específic amb material audiovisual d'arxiu, una preciosa font primària. Malgrat el fet que hagi sigut impossible portar a terme una investigació pedagògica "clàssica", aquestes pràctiques m'han donat la possibilitat de desenvolupar capacitats i experiències importants pel que fa a la professió docent amb adults i fins i tot en centres complexos, amb un alt percentatge d'alumnes nouvinguts. El fet que una senyora gran hagi pogut respondre correctament a unes preguntes complicades relatives al tema tractat en el documental, ens ha demostrat que la docència és una habilitat en constant renovament i que és imprescindible trobar la fórmula que més s'ajusta a les exigències i especificitats de l'alumnat en cada situació.

Una altra qüestió de la qual podem treure conclusions es refereix a la ràtio de la classe. La disminució de l'alumnat dels cursos per a la Preparació de les proves d'accés de Grau Superior, s'explica pel canvi legislatiu que permet cursar un cicle superior sense fer una prova d'accés a la majoria d'estudiants que han cursat un cicle formatiu de grau mitjà. D'altra banda, el centre s'ha reconvertit en una institució on, a part de les classes per a adults, hi conflueixen un 53,4% de l'alumnat d'origen no espanyola: va ser en el 2017 que el CFA Francesc Layret es va dedicar a l'atenció a joves estrangers de 16 a 18 anys amb escolarització prèvia, el que actualment es coneix com a Mòduls Integrats per a Joves Nouvinguts. El centre acull alumnat provinent d'institucions i associacions diverses, per exemple: Càritas Diocesana de Barcelona, Centre d'Acollida Maria freixes per a joves sense llar, Creu Roja, DGAIA (Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència), Fundació Bayt al-Thaqafa, Labora, Reagrupament Familiar, Sara (Servei d'Atenció i Recuperació), Servei d'Orientació Pla Jove de Ciutat Vella, etc.

9. Referències

Ambrós, A. i Breu, R. (2007). *Cinema i educació. El cinema a l'aula de primària i secundària*. Graó.

Barrenetxea, I. (2010). Historia, cine y sociedad: conformar el pensamiento histórico a través de la imagen. A López, R., Velasco, L., Santidrián, V. M. i Armas, X. A. (Eds). *Pensar históricamente en tiempos de globalización. Acta del I Congreso internacional sobre enseñanza de la Historia* (p. 223-229). Universidad de Santiago de Compostela. https://minerva.usc.es/xmlui/bitstream/handle/10347/8817/1/CC_201.pdf

Bermúdez, N. (2008). El cine y el video: recursos didácticos para el estudio y enseñanza de la historia. *Revista de Teoría y Didáctica de las Ciencias Sociales*, 13, 101-123. <https://www.redalyc.org/pdf/652/65216719006.pdf>

Cinescola.info, presentació. Consultat el 2 de desembre de 2023. <https://cinescola.info/pagina-exemple/>

Claustre docent CFA Francesc Layret. (2020). Projecte Educatiu del Centre.

Colomer, J. C., Fuertes, C. i Parra, D. (2022). Tecnología educativa y enfoque sociocrítico en enseñanza de la Historia. ¿Dónde estamos? ¿Hacia dónde vamos?. *Con-Ciencia Social*, 5, 143-160. DOI: 10.7203/concienciasocial.5.24271

Decret 175/2022, de 27 de setembre, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació bàsica. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 8762, de 29 de setembre de 2022. <https://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/8762/1928585.pdf>

Generalitat de Catalunya, Departament d'Ensenyament. (2017). Marc de la innovació pedagògica a Catalunya

https://xtec.gencat.cat/web/.content/innovacio/marc-innovacio-pedagogica/documents/marc_dinnovacio_pedagogica.pdf

Generalitat de Catalunya, Departament d'Educació. (2022). Decret 175/2022, de 27 de setembre, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació bàsica. Ciències Socials: Geografia i Història.

Hernández, F. (2020). De la innovació com a moda a una cultura de la innovació per a la transformació de la vida dels centres. *Anuari 2020: L'Estat de l'Educació a Catalunya Polítiques 88*. Fundació Bofill.

Ibars, I. i López, I. (2006). La historia y el cine. *CLIO*, 32, 1-22.
<http://clio.rediris.es/n32/historiaycine/historiaycine.pdf>

Martínez, F. (2013). La historia y el cine: ¿unas amistades peligrosas? *Vínculos de Historia*, 2, 351-372.
<http://vinculosdehistoria.com/index.php/vinculos/article/view/72/76>

Martínez, F. (2013). La historia y el cine: ¿unas amistades peligrosas? *Vínculos de Historia*, 2, 351-372.
<http://vinculosdehistoria.com/index.php/vinculos/article/view/72/76>

Moreira Salles, J. (2017). *El intenso ahora [documental]*.

Olsson, G. (2011). *The Black Power Mixtape 1967–1975*. [documental].

Peck, R. (2016). *I'm not your negro*. [documental].

Santrock, J. (2019). *Psicología de la educación* (6a ed.), McGraw-Hill Interamericana.

10. Annexos

- Annex 1. Programació de les sessions segons el model proporcionat pel Departament d'Educació per a l'educació d'adults.
- Annex 2. Qüestionaris sobre les dues unitats

ÀREA / COMPETÈNCIA TRANSVERSAL: ÀREA DEL MEDI NATURAL, SOCIAL I CULTURAL <i>(Dimensió històrica, geogràfica, cultural i artística)</i> COMPETÈNCIA PERSONAL, SOCIAL I LABORAL - <i>Dimensió autoconeixement per a l'aprenentatge al llarg de la vida</i> - <i>Dimensió participació col·lectiva, social i comunitària</i>		Cicle: Nivell: PPAU +25/45	Professorat: M. Richou i Llimona, A. Malossi	Curs: 2023/2024
Unitat didàctica: Els moviments socials als Estats Units i França als anys 60 del segle XX				
Descripció: Aquesta breu unitat didàctica vol ensenyar els esdeveniments socials i històrics al voltant de les lluites que es porten a terme en els Estats Units i Europa després de la Segona Guerra Mundial. Els fils que uneixen les dues sessions són el naixement dels primers moviments hippies, pacifistes, antiracistes i anticapitalistes, segons la mentalitat i la vivència d'aquella època, en un context específic.				
Metodologia i seqüència didàctica				
Sessió	Activitats d'ensenyament-aprenentatge	Materials i recursos		Instruments d'avaluació
1 (26/2/24)	LES LLUITES PELS DRETS DE LA POBLACIÓ AFROAMERICANA ALS ESTATS UNITS ALS ANYS SEIXANTA 1. Classe magistral amb PowerPoint sobre les condicions d'apartheid i la lluita de la comunitat afrodescendent pels drets civils. 2. Documental: <i>Yo no soy tu negro</i> https://www.youtube.com/watch?v=DUiPmVe8pj	Projector, PowerPoint amb presentació i fotos de l'època, altaveus <ul style="list-style-type: none"> cançó Big Bill Broonzy: Black, Brown and White https://www.youtube.com/watch?v=k0c1c0ZsTLA		Qüestionari (sobre conceptes abstractes - segregació racial, supremacisme blanc, privilegi, economia capitalista), opinions personals i metacognició de l'aprenentatge

	<p>Q (min: des de 54:12 fins a 1:22:52)</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. "El blanco és una metafora del poder". Presentar la interseccionalitat (diapositiva PowerPoint) 4. Línia del temps (des del segle XVI) amb causes i conseqüències 5. Debat sobre l'actualitat: relació entre afroamericans i blancs als Estats Units. I a Europa? Quina relació podríem trobar-hi? Actualment, s'ha aconseguit erradicar el racisme als EEUU i a Europa? 	<ul style="list-style-type: none"> • Entrevista Angela Davis: https://www.youtube.com/watch?v=38MJWrTc73s&t=7s <p>Documental <i>Yo no soy tu negro</i></p>	
<p>2 (4/3/24)</p>	<p>EL MAIG DE 68 FRANCÈS</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Classe magistral 2. Projectió del documental <i>No Intenso Agora</i> (Filmin) Fragments: 10:45-34:00 - 37:00-40:37 - 43:22-55:27 - 1:02:00-1:03:52 3. Mapa conceptual de causes i conseqüències 4. Línia del temps 5. Debat sobre l'actualitat: el Maig del 68 va ser més un somni que una realitat, ja que després de les revoltes tot va tornar a la normalitat. Però quin podria ser el seu llegat actualment? 	<p>Projector, PowerPoint amb presentació i fotos de l'època, altaveus</p> <p>Documental "En el intenso ahora"</p>	<p>Qüestionari sobre conceptes abstractes (sistema capitalista i sistema comunista, divisió en classe de la societat, surrealisme) opinions personals i metacognició de l'aprenentatge</p>

Bibliografia:

- Miguel Ángel Ferreiro, *Mayo del 68 en Francia*, El Reto Histórico, Actualizado el: 28/03/2023, <https://elretohistorico.com/68-mayo-francia-crisis/>
- Pla, Martí (2018) "Entre el somni i el malson: la lluita per acabar amb la segregació als Estats Units", *Ab Origine Magazine*, 27(febrer) [en línia] <https://aboriginemag.com/entre-el-somni-i-el-malson-la-lluita-per-acabar-amb-la-segregacio-als-estats-units/>
- Peck (2016). *Yo no soy tu negro*. <https://www.youtube.com/watch?v=DUIpmVe8pjQ>
- Moreira Salles (2017). *El intenso ahora*. Disponible en Filmin

26/02/24

TEMA 1) Les lluites pels drets civils de la població afrodescendents als Estats Units als anys setanta

1. Descriu de quina manera es duia a terme l'estat d'apartheid als EEUU i la reacció de la comunitat blanca als intents d'integració de la comunitat negra. Cita almenys dos exemples i fes servir les següents paraules: Guerra de secessió, esclavisme, lleis Jim Crow, suprematisme blanc, Ku Klux Klan.

A Sud Àfrica hi havia un estat d'apartheid on separaven els blancs dels negres. Els blancs tenien totes les coses bones i els negres no tenien res. Les lleis Jim Crow són les lleis d'apartheid i això es deia suprematisme blanc.

2. L'escriptor James Baldwin, en el seu escrit, afirma que la prosperitat econòmica dels EEUU es basa completament en el treball de les persones negres. Podries explicar aquesta afirmació fent servir les paraules: esclavitud, sistema econòmic capitalista, desigualtats econòmiques, marcar la divisió en classes de la societat.

Els negres eren mà d'obra i els sortien molt bé de preu. La prosperitat econòmica dels Estats Units es basa en el treball dels negres i en la venda del cotó. Un cop que es va abolir l'esclavitud es va quedar una gran massa de gent en atur, sense possibilitat d'accedir a moltes feines perquè sense formació i sense escolarització.

3. Quines dificultats van aparèixer per les persones afrodescendents un cop que va ser abolida l'esclavitud?

L'atur

4. Què significa privilegi blanc? Quins eixos d'opressió pateixen les

persones afroamericanes? Explica-ho relacionant-lo amb el que has après.

El benefici a l'hora de buscar feina i a l'hora de tenir un contracte i les preferències en els llocs dels autobusos, al cine o a les cues.

5. Tens una comprensió global del fenomen clara? Com valores d'1 a 5 l'aprenentatge de temes d'història amb l'ús de material audiovisual? Com penses que t'ha ajudat (o no) en la comprensió global del tema? Defineix-lo en 3 punts.

Ho valoro amb un 5. Havia vist més pel·lícules i sabia més coses el tema perquè he vist la sèrie "Raíces". Crec que m'ha ajudat a entendre millor la història perquè explica la història d'una altra versió i perquè la fotografia ajuda molt a entendre coses.

6. Quina opinió t'has format respecte al racisme en la història dels EEUU i en el present? I relacionat a la nostra realitat? Justifica la teva resposta

Ara hi ha menys racisme, però avui en dia hi ha encara molta gent en contra dels negres. Jo considero que els negres tenen els mateixos drets que tots, només pel fet de ser persones. A alguns països les persones negres pateixen violències físiques i verbals i a la policia també hi ha gent que està en contra dels negres.

TEMA 2) El Maig del 68 francès

1. Quines són les causes de l'esclat de les revoltes de maig 1968 a París i què demanen? Fes servir les paraules Vietnam, De Gaulle, Universitat, divisió en classes de la societat, maoisme.

Els estudiants organitzen aldarulls amb la policia durant un mes amb la participació d'intel·lectuals, organitzen vagues. Demanen millors salarials i poder entrar a les universitats, o sigui que tots puguin entrar-hi, llibertat sexual i antiautoritarisme.

2. Quins són els trets més característics d'aquest moviment? Cita'n almenys 3.

L'ús de l'art i els eslògans.

3. Per què els estudiants intenten ajuntar les seves reivindicacions amb els obrers? Quina és la reacció per part d'aquests últims?

Els estudiants volent ajuntar les seves reivindicacions amb els obrers perquè d'aquesta forma tindran més força, és una millora positiva pels dos.

4. Què representa Charles de Gaulle pel moviment?

Pels estudiants és el senyor que governa i no té les mateixes idees que els estudiants.

5. Tens una comprensió global del fenomen clara? Com valores d'1 a 5 l'aprenentatge de temes d'història amb l'ús de material audiovisual? Com penses que t'ha ajudat en la comprensió global del tema?

L'ús de material audiovisual a classe millora molt la comprensió del que tu veus amb el que tu penses o saps. Sempre va bé explicar temes d'història visualment, perquè ajuda a gravar coses en la memòria i permet aprofundir els temes.

6. Com valoreu l'intent revolucionari del maig 68 francès? En quins aspectes contemporanis pots trobar traces d'aquest nou moviment? Si el moviment hagués guanyat el poder, quins serien els canvis que ens podríem trobar actualment?

Ha sigut un model perquè després els seguessin altres països. Si hagués guanyat el poder, potser ara els beneficis serien dividits entre tots, entre directius i treballadors.

Foto 1: Foto del mapa conceptual

Foto 2: Construcció de la línia del temps

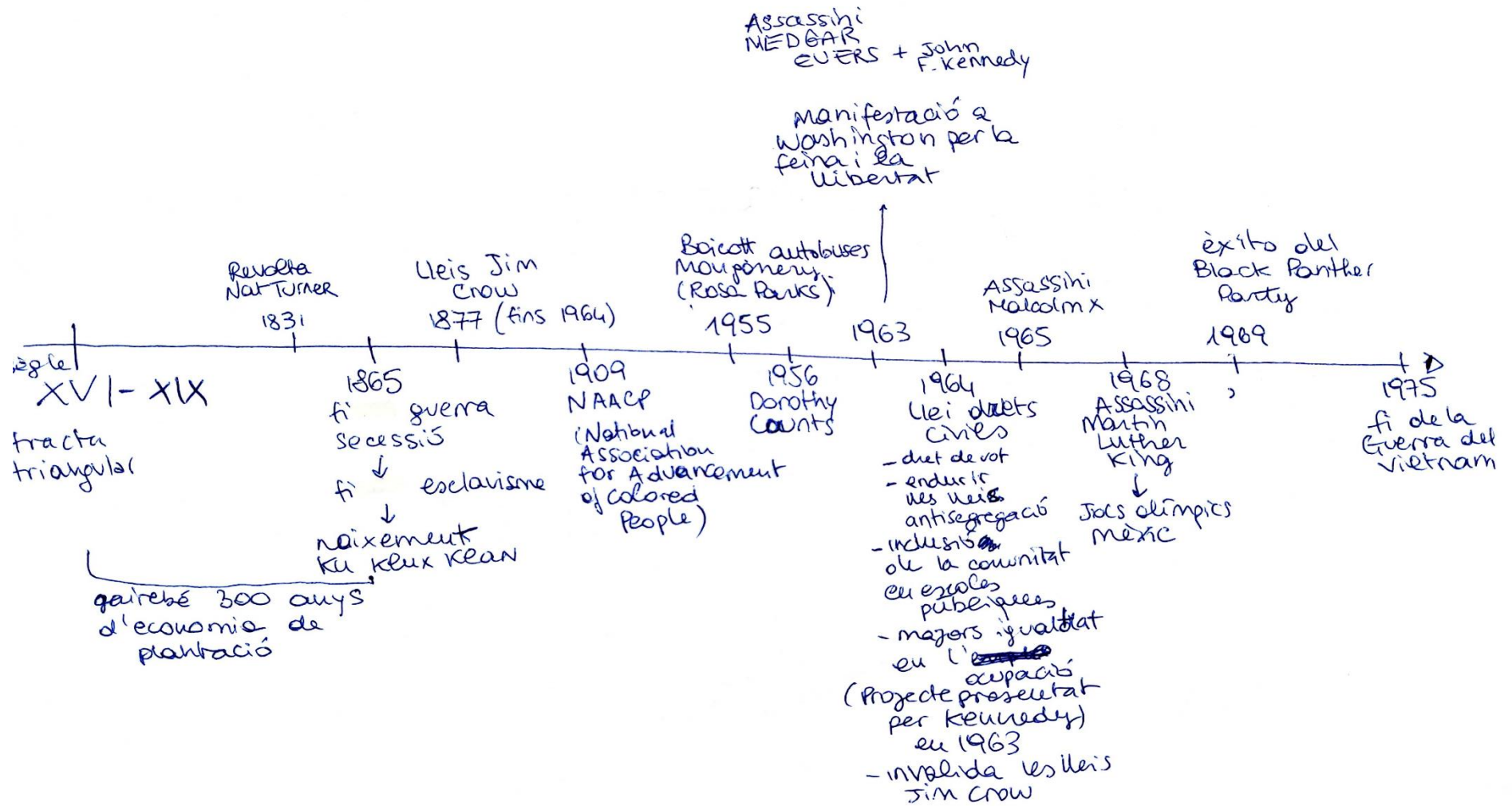

Foto 3: Respostes al qüestionari transcrites per mi

- 1.) Apartheid = separaven els blancs dels negres -
Els blancs tenien totes les cotes bones i els
negres no tenien res.
Ueis Jim Crow = apartheid
suprematisme blanc
- 2) Els negres eren mà d'obra i els sortien molt
bé de preu.
La prosperitat econòmica dels EEUU es basa
en el treball dels negres i en la venda del
cotó.
Un cop q es va abolir l'esclavitud es va quedar
una gran massa de gent en atur, sense
possibilitat d'accedir a ~~les~~ moltes feines perquè
sense formació i sense escolarització.
- 3) atur
- 4) El benefici a l'hora de buscar feina i ~~tenir~~
a l'hora de tenir un contracte i les preferències
en els llocs dels autobusos, al cine o a les cues.
- 5) ⑤
havia vist + pel·lícules i sabia més coses del tema.
(ràpides)
 - perquè explica la història d'una altra manera
 - fotografies ajuda molt a entendre coses
- 6) Ara hi ha menys racisme, però avui en dia hi
ha encara molta gent en contra dels
negres. Jo considero que els negres tenen
els mateixos drets que tots, només pel fet
de ser persona.
A alguns països les persones negres pateixen violències
físiques i verbals, a la policia també hi ha
ofert que està en contra dels negres.

1. Causes, que demanen
 aldarulls, participació intel·lectuals, vagues
 millors salarials, ~~la~~ poder entrar a les universitats
 q tots puguin entrar i ~~estudiar~~ llibertat sexual,
 autiautoritarisme
 2. L'art, eslògans
 3. Tindran més força si van junts, és una millora
 pels dos, Positiva
 4. És el seiyor que governa i no té les mateixes
 idees q els estudiant
-
5. Ha sigut un model perquè després els siguessin
 a altres països.
 que els beneficis fossin dividits entre tots,
 entre directius i treballadors

Millora molt, comprensió del que treus amb el
 que tu penses/saps.

supra ve bé q explicar ~~as~~ temes història visualment.
 Ajuda a grabar cotes en la memòria (5)
 permeteix aprofundir en els temes.